

SCRITORI ROMÂNI[^] NOTORII

viața • activitatea • opera

Chișinău • Editura EPIGRAF • 2010

Cuprins

Prefață	3
Vasile ALECSANDRI	6
Tudor ARGHEZI.....	11
Gheorghe ASACHI	16
George BACOVIA	18
Ion BARBU	23
Lucian BLAGA	29
Dimitrie BOLINTINEANU	34
Dimitrie CANTEMIR	40
Ion Luca CARAGIALE	45
George CĂLINESCU	51
Miron COSTIN	54
George COŞBUC	59
Ion CREANGĂ	63
Barbu Ștefănescu DELAVRANCEA	69
Alexandru DONICI	73
DOSOFTEI	77
Ion DRUȚĂ	81
Mircea ELIADE	87
Mihai EMINESCU	93
Emil GÂRLEANU	101
Octavian GOGA	107
Bogdan Petriceicu HASDEU	111
Ion HELIADE-RĂDULESCU	115
Mihail KOGĂLNICEANU	118
Nicolae LABIȘ	120

Alexandru MACEDONSKI	124
Titu MAIORESCU	129
Alexei MATEEVICI	131
Ion NECULCE.....	134
Costache NEGRUZZI	138
Camil PETRESCU	142
Marin PREDA	148
Liviu REBREANU	153
Alecu RUSSO	158
Mihail SADOVEANU	162
Ioan SLAVICI	167
Nichita STĂNESCU	172
George TOPÂRCEANU	176
Grigore URECHE	179
VARLAAM.....	181
Grigore VIERU	184
 Sinteze literare	189
Microdicționar de termeni literari	192
Bibliografie selectivă	204

Vasile ALECSANDRI

1818 – 1890

„Ş-acel rege-al poeziei,
vecinic Tânăr și ferice”

V. Alecsandri a fost una dintre cele mai marcante personalități ale perioadei 1840-1890. A participat la mișcarea de la 1848 și la progresul sociocultural al Principatelor, a relevat frumusețea creației populare, a contribuit la dezvoltarea dramaturgiei românești, a explorat virtuțile limbajului poetic. Dintre pașoptiși, el se apropie cel mai mult de imaginea scriitorului „total”, datorită abordării prin opere semnificative a genurilor fundamentale ale literaturii. Cel mai prolific scriitor al generației sale – poet, prozator și dramaturg –, Alecsandri a contribuit la afirmarea literaturii românești moderne.

Data nașterii omului de cultură V. Alecsandri nu se cunoaște cu exactitate, presupunându-se a fi 14 iunie 1818 sau 21 iulie 1821. S-a născut la Bacău, într-o familie de boieri. Fiul lui Vasile Alecsandri, medelnicer și vornic, și al Elenei Cozoni, își va petrece copilăria lipsită de griji în casa de la Iași și la conacul moșiei din Mircești, părinții dându-i o educație aleasă.

Primele cunoștințe le-a obținut în casa părintească cu călugărul maramureșean Gherman Vida, alături de M. Kogălniceanu, cu care va avea strânse legături de prietenie toată viața. Își va aminti cu multă căldură de anii copilăriei în schița *Vasile Porojan*, unde-l evocă pe țiganul-rob, prietenul de joacă îndrăgit.

În 1828 este dat la pensionul francez al lui Victor Cuénin, să învețe „un pic de franțuzească, un pic de nemțească, și ceva istorie, și ceva geografie pe deasupra”. Între 1834 și 1839 își va continua studiile la Paris, unde se dedică literaturii, după încercarea nereușită de a face medicină sau drept roman (1836-1837), la insistența tatălui său. În acest timp, el cunoaște marea literatură universală, citește din Homer, Horațiu, Lamartine, Jean-Jacques Rousseau etc. și este influențat de ideile progresiste ale intelectualilor francezi.

În 1840 Vasile Alecsandri o cunoaște pe Elena Negri, văduvă atunci și sora lui C. Negri (prietenul său), cu care se va căsători, dar care îi va aduce o mare durere, pentru că moare în 1847, la doar 24 de ani, din cauza unei boli. Sentimentul profund pe care l-a avut pentru E. Negri l-a inspirat să scrie cele 22 de poezii de dragoste din ciclul *Lăcrimioare*.

Decesul mamei (1842) îi provoacă de asemenea o adâncă suferință și scriitorul se izolează la munte, unde descoperă comorile poeziei populare. Acolo aude „cântecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet pe lume: doina de la munte”. „Doina... acea melodie curat românească, în care toată inima omului se tălmăceaște prin suspinuri puternice, prin note dulci și duioase, doina jalnică care face pe om să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic după o fericire pierdută” (V. Alecsandri, *O primblare la munți*, 1843).

Descoperirea folclorului, inspirațiile din comoara fără de preț a neamului determină apariția în 1852 a primei culegeri românești de folclor, *Poezii poporale. Balade (Cântice bătrânești). Adunate și interpretate de V. Alecsandri*, tradusă foarte curând în Occident. Această culegere de folclor, care cuprinde floarea cântecelor bătrânești (*Miorița, Toma Alimoș, Mihu Copilul, Dolca* etc.), a arătat țării și străinătății marile valori artistice create de poporul nostru.

Următorii ani stau sub semnul unei activități sociale și culturale foarte intense. Alecsandri devine codirector al Teatrului Național din Iași (1840-1842), colaborator la *Dacia literară* și la *Propășirea*, înființează și conduce revista *România literară* (1855). Scriitorul este printre cei care pornesc Revoluția de la 1848, fiind un promotor al luptei pentru Unirea Principatelor și al eliberării de sub dominația turcească. Acestea determină exilul lui spre Cernăuți, apoi spre Franța, unde își va continua activitatea literară.

După un an petrecut la Paris (1848-1849), scriitorul se întoarce în țară, domnitorul Ghica acordându-i amnistie politică. Ocupă funcții înalte, ca ministru de externe al Moldovei (1858-1859) și cel dintâi ministru de externe al Principatelor după Unire (1859-1860), fiind devotat domnitorului Cuza. Din plăcere personală sau cu diferite misiuni oficiale, Alecsandri călătorește mult: Franța, Germania, Africa, Spania, Constantinopol, Crimeea. Fiecare dintre aceste călătorii își lasă amprenta asupra creației scriitorului, întregindu-i experiența intelectuală și sensibilitatea artistică.

În 1860, dezamăgit de fățărnicia politicii, se retrage la Mircești, se dedică literaturii și scrie ciclurile *Pasteluri*, *Legende*, *Ostașii noștri*, dramele *Despot-Vodă* (1879), *Fântâna Blanduziei* (1884), *Ovidiu*, *Sânziana și Pepelea* (1883). Contra principiilor politice, acceptă, între 1885 și 1890, postul de ministru plenipotențiar al României la Paris.

Din 1888 V. Alecsandri este chinuit de o boală grea, iar la 22 august 1890 se stinge din viață la moșia sa de la Mircești.

Poezia lui Alecsandri se caracterizează prin ritmuri poetice noi, prin muzicalitate, printr-un limbaj poetic simplu și armonios.

Primul volum de texte lirice, *Doine și Lăcrimoare* (Paris, 1853), este deschis de poezia *Doina* care enunță temele fundamentale: lupta pentru libertate, haiducia, iubirea etc. Inspirate din folclor, doinele reflectă o filosofie a vieții și o viziune artistică asupra lumii într-un limbaj fluid, expresiv și foarte muzical.

Poeme epice care preiau elemente din credințele populare sunt și cele din ciclul *Legende* (*Legenda rândunicăi*, *Legenda ciocârliei*). Aceste poezii au fost completate de ciclurile *Suvenire și Mărgăritărele*.

Cel mai angajat scriitor al generației sale a exprimat idealul politic, sentimentul patriotic, aspirațiile semenilor săi în lirica cetățenească, lăsând urmașilor texte care au rezistat criticii literare și timpului ca mesaj și realizare artistică. *Deșteptarea României*, cu titlul inițial *Către români*, a fost manifestul poetic al revoluției pașoptiste. Autorul glorifică eroismul ca act de vitejie supremă ce capătă semnificație eternă. Eul liric este un vizionar, „glasul triumfător” cheamă întreaga omenire către „un falnic viitor”. Poetul devine un tribun al poporului, aclamând alinierea României la ritmul istoriei lumii.

Dragostea de țară, puterea de sacrificiu, curajul românului simplu (Peneș, Jder, Cobuz etc.) sunt elogiate în ciclul de poezii *Ostașii noștri*, inspirat de Războiul de Independență (1877-1878). V. Alecsandri a scris și lirică cetățenească inspirată din trecutul glorios al țării sau determinată de marile evenimente istorice (*Deșteptarea României*, *Hora Unirii*, *Dumbrava Roșie*, *Dan, căpitan de plai* etc.).

Din întreaga creație poetică a scriitorului, *Pastelurile*, specie literară încetătenită de autor, au cea mai mare contribuție la dezvoltarea poeziei românești și sunt considerate podoba cea mai prețioasă a poeziei lui Alecsandri. Majoritatea pastelurilor au fost publicate în *Convorbiri literare* între 1868 și 1869, apoi au fost adunate în volumul din 1875 (*Serile la Mircești*, *La gura sobei*, *Gerul*, *Iarna*, *Dimineața*, *Concertul în*

(luncă, *Malul Siretului*). Pastelurile surprind un univers complex și armonios, animat de prezența omului care se integrează ritmurilor cosmice, contemplă și meditează, ia parte la spectacol sau e surprins în ipostazele simbolice ale muncii câmpului: „Omul trist cade pe gânduri și s-apropie de foc” (*Miezul iernii*), „Sfântă muncă de la țară, izvor sacru de rodire / Tu legi omul cu pământul în o dulce înfrâțire!” (*Plugurile*).

„Pastelurile [...] sunt însușilește de o simțire așa de curată și de puternică a naturii, scrise într-o limbă așa de frumoasă, încât au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște” (Titu Maiorescu).

Se consideră că pastelurile lui V. Alecsandri anticipatează poezia eminesciană a naturii și lirica universului miniatural al lui T. Arghezi.

Cele aproximativ treizeci de poeme au aproape toate o compoziție asemănătoare: patru catrene cu vers lung, meditativ, înviorat de ritmul trohaic. Distingem un plan obiectiv și un eu liric atent la contururi, un ton neutru ce precizează distanța, timpul, forma obiectului descris, un autor mai degrabă desenator decât colorist: cocostârcul e „în fund, pe cer albastru” (*Oaspeții primăverii*), soarele e „rotund”, „ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară” (*Iarna*), „mă aşez pe malu-i verde / să privesc cum apa curge” (*Malul Siretului*).

Planul subiectiv (de cele mai multe ori, strofa finală) exprimă freamățul sufletului încântat de feeria naturii, vibrațiile în fața frumuseții și a armoniei, explozia sentimentelor:

„Ah! Iată primăvara cu sănu-i de verdeață / În lume-i armonie, amor, sperare, viață” (*Oaspeții primăverii*); „Lumea veselă tresare, mii de glasuri sunătoare / Celebrează însotirea naturii cu mândrul soare” (*Vânătorul*).

Ca dramaturg, V. Alecsandri debutează cu pieseta *Farmazonul din Hârlău*, jucată la Iași. Prima piesă originală, care a avut un succes mare, este *Iorgu de la Sadagura* (1844).

Fiind codirector al teatrului, a oferit publicului piese care să-l atragă și să-l educe moral. Între 1840 și 1875 scrie mai ales comedii (*Iașii în carnaval*, 1845; *Chirița în Iași*, 1850; *Chirița în provincie*, 1852; *Chirița în voiaj*, 1867; *Chirița în balon*, 1874), iar după 1875 serie mai mult drame, cântecul lui de lebădă fiind drama *Ovidiu*.

În total, a scris peste 60 de piese de teatru, dintre care s-au păstrat circa 50. V. Alecsandri mărturisește că nutrește pentru scena națională o iubire părintească. Autorul a ridiculizat incultura, superficialitatea, imitația

Proza de început Alecsandri o adună în volumul *Salba literară* (1857). A scris nuvele, schițe de moravuri (*Istoria unui galben*, *Balta-Albă, Iașiîn 1844*), însemnări de călătorie (*O primblare la munți*, *Călătorie în Africa*), a început un roman (*Dridri*).

V. Alecsandri a jucat un rol de frunte în dezvoltarea literaturii române. A scris poezii de iubire, pornind de la doinele de dragoste și cântecele de lume culese din popor. A scris doine de haiducie, inspirându-se din folclorul autentic. A creat pastelul, oda patriotică, poemul eroic, legenda. A întemeiat repertoriul național al teatrului românesc, îmbogățindu-l neconitenit. A dat un nou impuls memorialisticii și prozei de observație critică. A scris articole de critică literară, lingvistică, articole politice. A contribuit la formarea limbii literare și a versificației. I-a susținut pe confrății săi, publicând în revistele *Dacia literară*, *Propășirea creațiile lui Bolintineanu*, Negruzzii, Donicii, Russo etc., salutând noile apariții literare: „E unul care cântă mai dulce decât mine? / Cu-atât mai bine țării și lui cu-afât mai bine. / Apuce înainte s-ajungă cât mai sus, / La răsăritu-i falnic, se-nchină-al meu apus.” (*Unor critici*).

„El a rămas pentru totdeauna și-n tot ce-a scris *bardul poporului român*” (Al. Vlahuță).

„Farmecul limbii române în poezia populară el ni l-a deschis; iubirea omenească și dorul de patrie în limitele celor mai mulți dintre noi, el le-a întrerupt; frumusețea proprie a pământului nostru natal și a aerului nostru el a descris-o; [...] când societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iași și București, el a răspuns la această dorință, scriindu-i comedii și drame; când a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă, el singur a încălzit ostașii noștri cu raza poeziei” (T. Maiorescu).

„Alecsandri este reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii românești” (B. P. Hasdeu).

„Numele lui rămâne pentru totdeauna împălit cu al *Mioriței* și al *Horei Unirii*, cu însăși inima de foc a ființei noastre naționale. Ca acesta, în conștiința românească, Alecsandri va dăinui cât va dăinui poporul nostru – adică totdeauna” (G. C. Nicolescu).

Scriitorul se înscrise în literatura română după cum l-a caracterizat M. Eminescu:

„Ș-acel rege-al poeziei, vecinic Tânăr și fericie,
Ce din frunze îți doineste, ce cu fluierul îți zice,
Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri.”

Tudor ARGHEZI

1880 – 1967

creatorul limbajului poetic modern

T. Arghezi este cea mai frapantă personalitate a literaturii interbelice și realizatorul celei mai originale sinteze între tradiție și modernitate. Poet, prozator și publicist, lăsând în urmă o operă prodigioasă (poezie, romane, eseuri, publicistică, traduceri), Arghezi a revoluționat limbajul poetic, a creat structuri lirice noi, specii noi în proză (romanul-poem, tableta, biletul), forme de o extremă concizie verbală și o forță de soc inedită.

Tudor Arghezi este pseudonimul lui Ion N. Theodorescu, născut la 23 mai 1880 la București, în familia lui Nicolae Theodorescu, militar, comerciant și mic funcționar. Identitatea mamei rămâne incertă: deși e trecut ca fiul Mariei, se înclină a crede că adevărata lui mamă a fost Rozalia Arghezi, numele căreia viitorul poet l-a luat ca pseudonim.

După propriile mărturisiri, a avut o copilărie nefericită, marcată de constante neînțelegeri cu tatăl său și de o ruptură definitivă.

Își începe studiile la Școala primară *Petrache Poenaru* din București și le continuă la Gimnaziul *Dimitrie Cantemir* din capitală (1891-1896). Studiile gimnaziale rămân neterminate, Tânărul angajându-se în 1897 ca tehnician la fabrica de zahăr din Chitila, unde lucrează doi ani.

În 1899 se retrage la mănăstirea Cernica, unde este primit ca frate, devinind apoi ierodiacon, sub numele Iosif. Între 1900 și 1905 este diacon la Mitropolia din București, retrăgându-se în final din cin și solicitând mitropolitului sprijinul pentru a întreprinde o călătorie de studii „într-o țară catolică”. Obținând acest sprijin, pleacă în Elveția, la Fribourg, fiind găzduit într-o mănăstire. În timpul șederii de cinci ani în Elveția, audiază cursuri la Universitatea din Geneva și frecventează asiduu bibliotecile. Urmează o școală de meserii, lucrând, după cum va mărturisi, „dinți de aur, inele, capace de ceasornice”. Întreprinde dese călătorii în Franța și Italia.

Înainte de a-și lua pseudonimul Tudor Arghezi, semnează poezia sa de debut *Tatălui meu* cu numele Ion Theo. Poezia a fost publicată în 1896 în revista lui Al. Macedonski *Liga ortodoxă*. Colaborând la începutul carierei sale scriitoricești la *Revista modernă* și *Viața nouă*, semnează sub numele Ion Th. Arghezi.

În 1910, la întoarcerea în țară, se include în circuitul literar prin publicarea în reviste (*Viața socială*, *Viața românească*, *Facla*, *Rampa*) a mai multor versuri, pamflete, polemici, cronici. Între 1913 și 1914 este redactor la ziarul *Seara*, apoi conduce, împreună cu G. Galaction, revista *Cronica* (1915-1916). Între timp, traduce din scriitorul rus F. Dostoievski *Amintiri din casa morților*.

În 1916 se căsătorește cu Paraschiva Burda, cu care va avea doi copii: Domnica și Iosif, dezmembrați cu numele Mitzura și Baruțu.

În procesul ziariștilor colaboraționiști din 1918, determinat de ocupația germană, este condamnat, alături de I. Slavici, pentru activitatea sa la *Gazeta Bucureștilor* și la *Scena*. După un an de detenție la închisoarea Văcărești, este grăbit prin intervenția lui N. Iorga și reîncepe activitatea sa intensă de ziarist, colaborând la toate publicațiile vremii.

În perioada 1922-1924, T. Arghezi conduce revista *Cugetul românesc* și ziarul *Națiunea*, numit „foaia intelectualității”, în care publică *Amintirile ierodiacaonului Iosif*, evocând perioada petrecută la mănăstire.

Din 1928 editează revista *Bilete de papagal*, unde publică formele sale noi – tableta și biletul, și unde se lansează câțiva poeți tineri de valoare (revista va apărea cu unele intervale până în 1945).

Celebritatea de poet îi vine la vîrsta de 47 de ani, după publicarea în 1927 a primului său volum – *Cuvinte potrivite*, pentru care primește Premiul Scriitorilor Români. Volumul *Flori de mucigai* (1931) stârnește critici controversate privind valoarea poetică, de altfel, ca și volumele ulterioare, publicate unul după altul: *Icoane de lemn* (1929), *Poarta neagră* (1930), *Cartea cu jucării* (1931), *Tablete din Țara de Kuty* (1933), *Ce-ai cu mine, vântule?* (1937). În 1934 poetului i se acordă Premiul Național pentru poezie. După furtuna dramelor anterioare din lirica argheziană, volumele *Cărticică de seară* (1935) și *Hore* (1939) introduc o notă optimistă în lirica poetului, care-și exprimă euforic bucuria trăirii în univers, într-o atmosferă de iubire. „Horele” sunt jocuri ale „tătuțului”, izvadite pentru copiii săi, ca și cele exprimate în *Carte cu jucării* (1931).

Ca romancier, este cunoscut prin romanele (numite de el poeme) *Ochii Maicii Domnului* (1934), *Cimitirul Buna-Vestire* (1936), *Lina* (1942).

Publicarea, în septembrie 1943, a pamphletului *Baroane* în ziarul *In-*

Respect pentru autori și carti
formatia zilei îl costă scump pe Arghezi: este arestat și trimis în lagărul de la Târgu Jiu, unde se află până la sfârșitul războiului.

După 1945 desfășoară o febrilă activitate publicistică, colaborând la diverse zile și reviste. Prestigiul lui Arghezi este confirmat prin decernarea Premiului Național pentru literatură (1946).

Apariția volumului *Una sută una poeme* (1947) determină punerea sub interdicție a operei sale, care a durat ani de zile, provocând eclipsa temporară a faimei poetice a lui Arghezi. Alegerea ca membru al Academiei Române (1955) și în Marea Adunare Națională (1957) rup gheața dintre poet și oficialități, care îi acordă Premiul de Stat.

Deși septuagenar, Arghezi reintră cu o energie incredibilă în bătălia literară. Văd lumina zilei, într-un ritm vertiginos, plachetele *Prisaca* (1954), *1907 – peizaje* (1955), *Cântare omului* (1957), elogios apreciate, *Frunze* (1961), *Poeme noi* (1963), *Cadențe* (1964), *Silabe* (1965), *Ritmuri* (1966), *Litanii* (1967), *Noaptea* (1967). În 1965 î se acordă Premiul internațional *Herder*. Activitatea fecundă a scriitorului își încetinește ritmul după moartea soției sale, survenită în 1966. Retras la Mărțișor, mica sa proprietate de la marginea Bucureștilor, poetul suportă tot mai greu povara senectuții. Continuă totuși să scrie și îndeosebi să traducă din scriitorii universali.

Pe parcursul vieții, Arghezi a realizat, singur sau în colaborare, o serie de traduceri din scriitorii francezi: Molière (*Mizantropul*, *Avarul*, *George Dandin sau Soțul păcălit*, *Domnul de Pourceaugnac*), A. France (*În floarea vieții*), La Fontaine (*Fabule*) și ruși: N. Gogol (*Suflete moarte*), M. Saltâkov-Şcedrin (*Povestiri*), A. Kuprin (*Moloh*), I. Krâlov (*Fabule*).

Se stinge din viață la 14 iulie 1967, la respectabila vîrstă de 87 de ani, fiind înmormântat în grădina casei din Mărțișor, alături de soția sa.

Câteva decenii după dispariția sa, există încă un „mit Arghezi” ce continuă să agite conștiința românească. Acest „mit” se referă atât la viața scriitorului, cât și la opera sa: capitolele obscure ale existenței, linia în zigzag a carierei constituie „misterul Arghezi”. Viața sa zbuciumată într-o epocă zbuciumată care l-a trecut prin multe vîrtejuri – monah, deținut de două ori, refuzat și proscris, recunoscut și elogiat – s-a răsfrânt într-o operă polarizată de căderile și urcușurile autorului. Întreaga gamă de sentimente și stări sufletești izvorăște din creația lui Arghezi: regrete și bucurii, echilibru și haos, satisfacție și deceptii. Accentele poetice diverse, când disperate, când joviale și chiar euforice, îi definesc întreaga operă, care are un caracter circular, poetul incluzând în ultimele sale volume poezii scrise în anii tinereții. Revenirea la motive și schițe ale începăturilor face ca circularitatea operei să se încheie într-o tonalitate nu foarte diferită de punctul debutului.

Arghezi are o expresie lirică proprie, singulară și inconfundabilă, deși trecută prin experiențele succesive ale romanticismului macabru, parnasianismului și simbolismului, toate renegate ulterior cu vehemență.

Oscilarea zbuciumată între credință și tăgadă, căutarea patetică a divinului (ciclul *Psalmi*), exprimarea neliniștii existențiale, experiențelor erotice (*Cuvinte potrivite*, ciclul *Creioane*), evocarea unui univers fantastic percepțut ca un spațiu demonic apocaliptic, tortura păcatului și spaima opresiunii (*Flori de mucigai*), universul familial echilibrat percepțut ca un spațiu paradisiac (*Cărticică de seară*, *Cartea cu jucării*), problemele majore ale veacului său (*Una sută una poeme*), lecția istorică a răscoalei țărănești din 1907 (*1907 – peizaje*), proslăvirea umanității și asumarea destinului (poemul didactic *Cântare omului*) sunt motivele majore pe care Arghezi a dorit să le transmită prin cuvânt, în a cărui putere magică de comunicare credea (*Scrisoare cu tibișirul*).

Poezia pentru copii este un sector cultivat de Arghezi pe parcursul întregii vieți, adultul Tânjind mereu după universul miraculos al copilăriei („Fă-te, suflete, copil / ... Ca să poți să te mai bucuri”, „Ieși din dogmă și, tiptil, / Fă-te la citit copil”) și bucurându-se de jocul celor doi copii ai săi, pentru care a scris poeziile („aroma” și „lumina” universului paradigmatic creat în *Cartea cu jucării* coincid în timp – 1931 – cu „putregaiul” și „întunericul” universului monstruos din volumul *Flori de mucigai*). Accente de jovialitate, extaz, umor apar în poeziile destinate copiilor: „Să mințim, să povestim, / Ce-am știut și ce nu știm, / Pentru alți copii, mai mici, / Nici chiar mici de tot, dar nici / Mari, ca de însurătoare...”.

„Prin folosirea absolut personală a unui vocabular pestriț – cuvinte poetice, dar și apoetice – și printr-un discurs colțuros, bolovănos, de care literatura română încă nu cunoșcuse, a plăsmuit Tudor Arghezi poezia cu care și-a inaugurat prima carte, poezia-confesiune, care avea să-i fie program angajat, [...] o fereastră deschisă înspre universul întregii creații argheziene” (Ion Ciocanu). *Testament* reprezintă o *ars poetica*, o cinstire a străbunilor, un imn limbii române și un îndemn adresat urmașilor: „În seara răzvrătită care vine / De la străbunii mei până la tine, / Prin râpi și gropi adânci, / Suite de bătrâni mei pe brânci, / și care, Tânăr, să le urci te-așteaptă, / Cartea mea-i, fiule, o treapta”, „Din graiul lor cu-ndemnuri pentru vite / Eu am iscat cuvinte potrivite / și leagăne urmașilor stăpâni”, „Făcui din zdrențe muguri și coroane”, „Veninul strâns l-am preschimbat în miere”, „Din bube, mucegaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi”, „Durerea noastră surdă și amară / O grămădii pe-o singură vioară”. Cuvântul lui Arghezi e alchimie a durerii devenită muzică, distilare a urii

Resimțirea de către unii critici că Arghezi „în iubire, a otrăvij în miere, a imundului în parfum. Schimbând „sapa-n condei și brazda-n călimară”, poetul „dă dreptul de cetate tuturor cuvintelor, chiar celor mai compromise, zdrobește convenția literară [...] și reforma lui lexicală are caracterul unei inovații revoluționare. [...] După Eminescu, Arghezi obține cea mai adâncă reformă a limbii poetice pe care o poate nota istoria literaturii noastre moderne” (Tudor Vianu).

Sentința sa, „adevăratul interpret al artistului este opera”, rămâne una modalitate de definire a artistului.

„Personalitatea sa n-a încetat să fie pusă în discuție, întrunind adezuni și rezerve, exercitându-și presiunea asupra câtorva generații de poeți, dar și circumspecția celei mai tinere promoții lirice față de puterea de seducție a formulei magicianului” (Mircea Zaciu).

Puțini poeți au fost comparați cu marele Eminescu, și mai puțini au fost considerați capabili să-l întreacă pe Luceafărul poeziei române:

„Poezia lui Arghezi e sortită, ca putere de expresie, ca adâncime de sensibilitate, ca organică viziune de lirism, să ocupe versantul liber în fața lui Eminescu” (P. Constantinescu, *Tudor Arghezi*, București, 1940 – primul studiu monografic consacrat poetului).

„Rolul istoric al lui Arghezi a fost să depășească eminescianismul, prezent încă în opera tatălui din poeții generației lui. Renovarea liricii românești, smulgerea ei de pe căile unde o fixase marea influență a poetului *Luceafărului*, este consecința cea mai importantă produsă de afirmarea lui încă din al doilea deceniu al veacului nostru” (Tudor Vianu, *Tudor Arghezi, poet al omului*).

„Arghezi derutează prin fronda timpurie, prin nonconformism continuu, prin provocare și transgresarea tradiției, ca și prin refuzul constant de a se afilia la una din direcțiile poeziei contemporane. Proclamat șef de școală de către unii avangardiști, el publică în revista ce-l omagiază o poezie cu caracter bucolic-traditionalist; revendicat de aripa tradiționalistă, răspunde publicând violentul pamphlet antitradiționalist *Dobitoacele noastre literare*. Drumul său nu se intersectează cu al nimănui” (Mircea Zaciu).

„Arghezi are un ochi de vizionar care străpunge înfațarea obișnuită a lucrurilor, atinge zonele unde chimia firii topește formele și substanțele, combinându-le după legi imperceptibile la simpla vedere, operează trecheri miraculoase dintr-un regn în altul” (Ov. S. Crohmălniceanu).

„Înainte de a se juca imaginând el însuși universuri, poetul caută și descoperă jocul în chiar spectacolul lumii contemplate, ce pare regizat de o fantzie ridicată la scară cosmică” (I. Pop).